

SELETUSKIRI

Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõu, millega kehtestatakse erksa ja kiire kaitseinnovatsiooni programm „Agile“ kohta

Euroopa Komisjon esitas 25. märtsil 2026. a Euroopa Parlamendile ja nõukogule ettepaneku võtta vastu määrus, millega kehtestatakse erksa ja kiire kaitseinnovatsiooni programm „Agile“.

Programmi üldeesmärk on toetada kujunemisjärgus ja murranguliste kaitseotstarbeliste toodete ja vastava tehnoloogia kiiret tarnimist ning lahendada liikmesriikide relvajõudude jaoks viimasel ajal muu hulgas Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja tõttu tekkinud ja kiiresti teiseenevaid probleeme. Sellega suurendatakse Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi (EDTIB) kiiret innovatsioonisuutlikkust ja olukorratundlikkust, edendades selle konkurentsivõimet ja aidates tugevdada liidu kaitsevalmidust, ning vähendada strateegilist sõltuvust mitteassotsieerunud kolmandatest riikidest.

Programmil on kaks erieesmärki:

- 1) Kiirendada märkimisväärselt kõikjal liidus väike- ja keskmise suurusega (VKE) ning uuenduslike idu- ja kasvufirmade kujunemisjärgus ja murranguliste kaitseotstarbeliste toodete ja vastava tehnoloogia innovatsioonitsükli, võttes arvesse liikmesriikide kiireloomulisi vajadusi ja kasutades ära ELi tööstuse kui terviku innovatsioonipotentsiaali.
- 2) Toetada VKE-de ning uuenduslike idu- ja kasvufirmade kujunemisjärgus ja murranguliste kaitseotstarbeliste toodete ja vastava kaitsetehnoloogia kasutuselevõttu liikmesriikide relvajõudude ja Euroopa kaitsetööstuse peatöövõtjate poolt ning nende tööstuslikku tootmist kõikjal Euroopas, et tugevdada selle abil liikmesriikide relvajõudude tehnoloogilist eelist ning suurendada selliste kaitseotstarbeliste toodete ja kaitsetehnoloogia tarnete kerksust ja kindlust kogu liidus.

Programmiga „Agile“ loodetakse leida uusi viise kaitseinnovatsiooni tõhusamaks toetamiseks, et lähtuda neist 2028. aastal algava mitmeaastase finantsraamistiku alusel tehtavate kaitseinnovatsiooni programmide ettepanekute üle arutlemisel. Algatusega katsetatakse kaitsesektori uuenduslike idufirmade, kasvufirmade ja VKE-de ühtlustatud rahastamismehhanisme, demonstreerides viise, kuidas innovatiivsete kaitseotstarbeliste toodetega kiiremini turule jõuda. Sellega suurendatakse kaitsevalmidust, pakkudes uuenduslikke kaitselahendusi, mis on kooskõlas ELi liikmesriikide ja assotsieerunud riikide (vastavalt määruse eelnõule Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni / Euroopa Majanduspiirkonna riigid ning Ukraina) relvajõudude vajadustega.

Programmi eelarve on 115 miljonit eurot, mis pärineb täielikult ELi 2021-2027 eelarveraamistiku vahenditest kaitsetööstuse ja kosmosega seotud programmidele eraldatud vahendite ümberjaotamisest (täpsemalt Euroopa Kaitsefond, Euroopa kaitsetööstuse programm, Euroopa kosmoseprogramm ja turvalise ühenduse programm).

Eesti toetab programmi „Agile“ eesmärke kiirendada kaitsevaldkonna innovatsioonitsükleid, soodustada sihistatult murranguliste ja kulutõhusate tehnoloogiate kasutuselevõttu ning tugevdada VKE-de rolli kaitseinnovatsioonis. Samuti peame oluliseks VKE-de lõimimist laiemalt EDTIB tarneahelatesse ning et programmi raames katsetatavad uued lähenemisviisid, mis lähtuvad liikmesriikide vajadustest, kujuneksid aluseks ka ELi järgmise mitmeaastase finantsraamistiku kaitsetööstusprogrammide väljatöötamisel ja rakendamisel. Eesti toetab, et eraldi pööratakse tähelepanu testimisega seotud väljakutsetele ning koostöö edendamisele lõppkasutajatega. Sealjuures on oluline, et programm võimaldaks rahastada tegevusi, mis hõlmavad kaitseväge kui lõppkasutaja osalemist testimisel ja valideerimisel.

1. Sissejuhatus

Euroopa Komisjon esitas 25. märtsil 2026. a Euroopa Parlamendile ja nõukogule ettepaneku võtta vastu määrus, millega kehtestatakse erksa ja kiire kaitseinnovatsiooni programm „Agile“.¹

Programmi üldeesmärk on toetada kujunemisjärgus ja murranguliste kaitseotstarbeliste toodete ja vastava tehnoloogia kiiret tarnimist ning lahendada liikmesriikide relvajõudude jaoks viimasel ajal muu hulgas Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja tõttu tekkinud ja kiiresti teisenevaid probleeme. Sellega suurendatakse Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi (EDTIB) kiiret innovatsioonisuutlikkust ja olukorratundlikkust, edendades selle konkurentsivõimet ja aidates tugevdada liidu kaitsevalmidust, ning vähendada strateegilist sõltuvust mitteassotsieerunud kolmandatest riikidest.

Programmil on kaks erieesmärki:

- 1) Kiirendada märkimisväärselt kõikjal Euroopa Liidus (edaspidi ka *EL*) väike- ja keskmise suurusega (VKE) ning uuenduslike idu- ja kasvufirmade kujunemisjärgus ja murranguliste kaitseotstarbeliste toodete ja vastava tehnoloogia innovatsioonitsükli, võttes arvesse liikmesriikide kiireloomulisi vajadusi ja kasutades ära ELi tööstuse kui terviku innovatsioonipotentsiaali.
- 2) Toetada VKE-de ning uuenduslike idu- ja kasvufirmade kujunemisjärgus ja murranguliste kaitseotstarbeliste toodete ja vastava kaitsetehnoloogia kasutuselevõttu liikmesriikide relvajõudude ja Euroopa kaitsetööstuse peatöövõtjate poolt ning nende tööstuslikku tootmist kõikjal Euroopas, et tugevdada selle abil liikmesriikide relvajõudude tehnoloogilist eelist ning suurendada selliste kaitseotstarbeliste toodete ja kaitsetehnoloogia tarnete kerksust ja kindlust kogu liidus.

Programmiga „Agile“ loodetakse leida uusi viise kaitseinnovatsiooni tõhusamaks toetamiseks, et lähtuda neist 2028. aastal algava mitmeaastase finantsraamistiku (MFF) alusel tehtavate kaitseinnovatsiooni programmide ettepanekute üle arutlemisel.

Algatusega katsetatakse kaitsesektori uuenduslike idufirmade, kasvufirmade ja VKE-de ühtlustatud rahastamismehhanisme, demonstreerides viise, kuidas innovatiivsete kaitseotstarbeliste toodetega kiiremini turule jõuda. Sellega suurendatakse kaitsevalmidust, pakkudes uuenduslikke kaitselahendusi, mis on kooskõlas ELi liikmesriikide ja assotsieerunud riikide relvajõudude vajadustega.

See aitab parandada inimeste kaitset ELis, parandades relvajõudude tehnoloogilist eelist ja tugevdades heidutust. Sellega katsetatakse, kas toetatavate ettevõtete (eelkõige VKE-d, sh uuenduslikud idu- ja kasvufirmad) suhtes, keda praegused kaitsealase teadus- ja arendustegevuse programmide pikad tähtajad ebaproportsionaalselt mõjutavad, on võimalik rakendada väiksemat halduskoormust ja kiirendatud menetlusi, pakkudes väärtuslikke õppetunde tulevaste programmide jaoks.

Võttes arvesse mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 praegust etappi, on uute rahastusallikate kättesaadavus piiratud. Sellest tulenevalt toimub programmi rahastamine kehtiva mitmeaastase finantsraamistiku vahendite sisemise ümberjaotamise teel.

¹ COM(2026) 135 final – Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS, millega kehtestatakse erksa ja kiire kaitseinnovatsiooni programm „Agile“

Programmile eraldatakse kokku 115 miljonit eurot, mida rahastatakse täielikult kaitsetööstuse ja kosmose peadirektoraadi (DG DEFIS) olemasolevate programmide vahendite ümberjaotamise kaudu. Rahastusallikad jaotuvad järgmiselt:

- 35 miljonit eurot Euroopa kaitsetööstuse programmist (EDIP);
- 35 miljonit eurot Euroopa Kaitsefondist (EDF);
- 22,5 miljonit eurot ELi kosmoseprogrammist;
- 22,5 miljonit eurot turvalise ühenduse programmist.

Sel viisil saab kaitse toetamiseks olemasolevaid vahendeid optimaalselt ära kasutada nii, et programmi rakendamiseks ei ole vaja ELi eelarvest lisarahastust.

Seisukohad ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi ametnikud NATO ja Euroopa Liidu, innovatsiooni, kaitsetööstuse arendamise ja õigussakonnast ning kaitsenõunik Eesti Vabariigi alalises esinduses ELi juures.

Valdkonna eest vastutav asekancler Kaitseministeeriumis on kaitsepoliitika asekancler Tuuli Duneton (tuuli.duneton@kaitseministeerium.ee).

2. Programmi „Agile“ määruse eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Artikkel 1 – Reguleerimisese

Artiklis sätestatakse määruse reguleerimisala: luuakse ajavahemikuks 1. jaanuar 2027 – 31. detsember 2027 kaitseinnovatsiooni programm „Agile“. Samuti määratakse, et määrus sätestab programmi eesmärgid, eelarve ning rahastamisvormid ja rahastuse andmise reeglid.

Artikkel 2 – Mõisted

Artiklis määratletakse määruses kasutatavad põhimõisted (nt „õigussubjekt“), et tagada ühtne tõlgendamine ja kohaldamine kogu määruse ulatuses.

Artikkel 3 – Eesmärgid

Artikkel kirjeldab programmi „Agile“ eesmärke. Artikkel kirjeldab programmi „Agile“ eesmärke. Programmi sihiks on kiirendada kaitseinnovatsiooni, toetada murrangulise potentsiaaliga tehnoloogiate kasutuselevõttu ning tugevdada liikmesriikide relvajõudude tehnoloogilist eelist ja tarnekindlust ELis.

Artikkel 4 – Eelarve

Artiklis määratakse programmi esialgne eelarve: 115 000 000 eurot (jooksevhindades). Samuti sätestatakse võimalus jaotada kulukohustusi mitmele aastale ning kasutada vahendeid ka tehnilise ja haldusabi, sh IT-süsteemide ja kommunikatsiooni rahastamiseks.

Artikkel 5 – Täiendavad vahendid

Artikkel võimaldab programmis kasutada täiendavaid rahalisi või mitterahalisi panuseid, mida võivad anda liikmesriigid, ELi institutsioonid ja muud isikud/organisatsioonid. Täiendavaid summasid käsitatakse sihtotstarbelise välistuluna.

Artikkel 6 – Alternatiivne, kombineeritud ja kumulatiivne rahastamine

Artikkel sätestab programmi koostoime teiste ELi programmidega. Sama meede võib saada toetust mitmest allikast, kui ei ületata abikõlblike kulude kogusummat. Samuti võimaldatakse korraldada ühiseid väljavalimismenetlusi koos liikmesriikide ja teiste partneritega.

Artikkel 7 – Programmiga assotsieerunud kolmandad riigid

Artiklis määratakse, millised kolmandad riigid võivad programmiga assotsieeruda (Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni liikmed, kes on ühtlasi Euroopa Majanduspiirkonna liikmed ja Ukraina). Samuti sätestatakse assotsieerimislepingute põhimõtted, sealhulgas rahalise osaluse tingimused ja finantshuvide kaitse.

Artikkel 8 – Liidu rahastuse rakendamine ja vormid

Artikkel sätestab, et programmi rakendatakse ELi finantsmääruse alusel otsese või kaudse eelarve juhtimise kaudu ning määratakse üldised rahastuse vormid ja rakendusraamistik.

Artikkel 9 – Abikõlblikkus

Artiklis kehtestatakse abikõlblikkuse kriteeriumid. Üldreeglina saavad toetust üksused, kelle püsiv tegevuskoht on ELis või assotsieerunud kolmandas riigis, ning kes ei ole mitteassotsieerunud kolmandate riikide kontrolli all. Enamiku meetmete puhul peavad toetusesaajad olema VKE-d, sh idu- ja kasvufirmad.

Artikkel 10 – Programmi „Agile“ meetmed

Artikkel loetleb meetmed, mida programmist toetatakse:

- toodete ja tehnoloogia kiirendatud arendamine (sh tsiviiltehnoloogia kohandamine),
- turuleviimine ja katsetamine,
- ettevõtte või juhtimisstruktuuri loomine ELis/assotsieerunud riigis,
- toetavad tegevused (nt sertifitseerimine, taristule ligipääs, oskused, uuringud, ökosüsteemi tugevdamine).

Samuti sätestatakse tingimused olemasolevate toodete ajakohastamise toetamiseks.

Artikkel 11 – Hindamiskriteeriumid

Artikkel sätestab taotluste hindamise alused, mille hulka kuuluvad eelkõige:

- murranguline mõju,
- taotluse kvaliteet ja elluviimisvõime,
- mõju kaitsevaldkonnale, sh kulutõhusus ja kasutuselevõtu valmidus.

Artikkel 12 – Kvalifitseerimis- ja väljavalimismenetlus

Artikkel kehtestab kiirendatud ja lihtsustatud menetluse. Toetuse andmise otsus ja lepingute sõlmimine võivad põhineda esialgsel hindamisel ning avalduse esitajate kinnitustel, ilma et tõendavaid dokumente nõutaks kohe. Täiendav kontroll toimub hiljem, kuid makseid ei tehta enne täielikku hindamist.

Artikkel 13 – Motiveeriv sekkumismehhanism

Artikkel võimaldab teha ajutise erandi abikõlblikkuse nõudest (püsiv tegevuskoht ja juhtimisstruktuur ELis/assotsieerunud riigis). Erand on tingimuslik ning nõuete täitmata jätmise korral muutub meede abikõlbmatuks ja toetus nõutakse tagasi. Ettemakseid ei tehta.

Artikkel 14 – Rahastamismäärad

Artikkel võimaldab katta programmist kuni 100% abikõlblikest kuludest, mis kajastab kaitseinnovatsiooni eripära ja vajadust tugeva avaliku sektori toetuse järele.

Artikkel 15 – Tulemuste omandiline kuuluvus

Artikkel reguleerib toetatud tegevuste tulemuste omandiõigust. Sätestatakse, et mitteassotsieerunud kolmandad riigid ei tohi kontrollida tulemusi ega piirata tehnosiiret. Samuti kehtestatakse komisjoni või

pädeva asutuse eelneva heakskiidu nõue tulemuste võõrandamisel kolmandatele riikidele (teatud perioodil). Riigihanke korras tellitud uuringute tulemused kuuluvad ELile.

Artikkel 16 – Tööprogramm

Artikkel sätestab, et programmi rakendatakse tööprogrammi kaudu. Tööprogrammis määratakse toetatavate meetmete kategooriad ning vajadusel funktsionaalsed nõuded ja rahastuse vormid. Tööprogramm võetakse vastu komisjoni rakendusaktiga.

Artikkel 17 – Komiteemenetlus

Artikkel sätestab, et komisjoni abistab komitee määruse (EL) nr 182/2011 tähenduses. Vaatlejatena kaasatakse Euroopa Kaitseagentuur ja Euroopa välisteenistus. Menetluseks nähakse ette nõuandemenetlus.

Artikkel 18 – Seos direktiiviga 2009/81/EÜ

Artikkel täpsustab, et liikmesriigi hankelepinguid, mis on seotud programmi raames toetatud meetmega, käsitatakse teadus- ja arendustegevusel põhineva koostööprogrammi lepingutena direktiivi 2009/81/EÜ tähenduses.

Artikkel 19 – Salastatud teavet reguleerivate normide kohaldamine

Artikkel reguleerib salastatud teabe kaitset. Liikmesriigid hindavad salastamise vajadust ning kehtestavad vajaliku julgeolekuraamistiku. Komisjon tagab ELi salastatud teabe kaitse ja loob turvalise teabevahetussüsteemi.

Artikkel 20 – Auditid

Artikkel sätestab, et liidu rahalise toetuse kasutamise auditid (ka muude volitatud isikute poolt tehtud auditid) võetakse aluseks üldise kindluse andmisel vastavalt ELi finantsreeglitele.

Artikkel 21 – Teavitamine, kommunikatsioon ja üldsusele tutvustamine

Artikkel kohustab rahaliste vahendite saajaid andma tegelikkusele vastavat ja proportsionaalset sihtteavet vahendite päritolu kohta ja tagavad rahastuse nähtavuse, sealhulgas eriti meetmete ja nende tulemuste tutvustamisel. Komisjon rakendab meetmete ja saavutatud tulemustega seotud teavitus- ja kommunikatsioonimeetmeid.

Artikkel 22 – Jõustumine ja kohaldamine

Artikkel sätestab määruse jõustumise korra ning selle kohaldamise algusaja. Tavapäraselt nähakse ette jõustumine pärast avaldamist Euroopa Liidu Teatajas ning kohaldamine alates programmi alguskuupäevast.

3. Õiguslik alus, vastavus subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetele

3.1 Õiguslik alus

Programm „Agile“ põhineb Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklil 173 (ELi kaitsetööstuse konkurentsivõime).

3.2 Subsidiaarsus

Liikmesriigid üksi ei suuda leida ELi julgeoleku- ja kaitsevaldkonna probleemidele piisavalt kiiresti piisava mahuga lahendusi. Usaldusväärse heidutuse tagamiseks ja kaitsevaldkonnas tehnoloogilise juhtpositsiooni säilitamiseks on vaja kooskõlastatud tegevust ELi tasandil.

Kaitseinnovatsiooni toetamise mehhanismid on liikmesriigiti erinevad. Sugugi mitte kõikidel liikmesriikidel ei ole kaitseinnovatsiooni toetamiseks sobilikke mehhanisme, mistõttu puudub uuenduslikel ettevõtetel mõnes riigis juurdepääs rahastusvõimalustele. Kui sellised mehhanismid on olemas, eelistatakse seal pigem oma riigi ettevõtjaid, pärssides piiriülest koostööd ja tugevdades riikide kapseldumist. Selline killustatus takistab ELi-üleste innovatsioonivõimaluste teket ning uuenduslike lahenduste kiiret katsetamist, laiendamist ja kasutuselevõttu.

Eelöeldut arvestades tuleks luua kõigile liikmesriikidele kättesaadav ELi tasandi programm, millega kehtestada kaitseinnovatsiooni rahastamine järjepideval ja kaasaval viisil. Programm peaks olema ligipääsetav kõikidele liikmesriikide ettevõtetele ja keskenduma eri liikmesriikides ilmnenu kiireloomuliste kaitsevajaduste jaoks ühiste lahenduste väljatöötamisele, edendades seeläbi koostööd ja hõlbustades ühishankeid.

Lisaks tuleks programmiga toetada Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi laiendamist, võimaldades kõikjal ELis uute kaitsevaldkonna tegutsejate esilekerkimist. Samuti tuleks sellega vähendada sõltuvust kolmandate riikide kaitseüsteemidest ja -lahendustest. Kuna programmis pandaks erilist rõhku kaitselahenduste kiirele kasutuselevõtule, sealhulgas iteratiivse katsetamise ning liikmesriikide otsese kaasamise ja neilt tagasiside küsimise teel, parandaks see ka koostalitlusvõimet, mida oleks märkimisväärselt raskem saavutada liikmesriigiti erinevate mehhanismide korral.

3.3 Proportsionaalsus

Programmis „Agile“ sätestatud meetmed ei lähe kaugemale sellest, mida on tingimata vaja nende eesmärkide saavutamiseks, ning on nende eesmärkide saavutamise seotud probleemide ulatuse ja raskusastmega proportsionaalsed.

Programmi määрусega luuakse kiire, paindlik ja missioonipõhine vahend, millega kiirendada murrangulist kaitseinnovatsiooni ja pakkuda liikmesriikides ilmnenu kiireloomulistele kaitse- ja julgeolekuvajadustele sobilikke lahendusi. Sellega katsetatakse uuenduslikke lähenemisviise ja kogutakse rakendusala teavet järgmise mitmeaastase finantsraamistiku jaoks.

Määruse kohaldamisaeg, kohaldamisala ja eelarve on sihitatud ja piiratud. Programmi mõju piirdub peamiselt kaitsetööstuse sidusrühmadega ning selles pööratakse erilist tähelepanu uuenduslikele VKE-dele ning idu- ja kasvufirmadele. Lisaks luuakse programmiga tsiviilsektori jaoks võimalusi aidata kõikjal ELis kaasa kaitseinnovatsiooni edendamisele, koostöö tugevdamisele ja parema koostöökeskkonna loomisele.

3.3.1 Vahendi valik

Komisjon teeb ettepaneku programm vastu võtta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusena. Määrus on õigusakt, mis on ühesuguse mõjuga, kuna seda kohaldatakse ühetaoliselt ja vahetult, nii saab tagada murrangulise kaitseinnovatsiooni kiirendamiseks ja ELi liikmesriikide kiireloomulistele kaitsevajadustele vastavate lahenduste pakkumiseks vajaliku ühtsuse.

4. Esialgse mõjude analüüs

Komisjon ei ole käesoleva algatuse jaoks eraldi mõjuhindangut teinud.

Algatus on oma olemuselt täpselt sihitatud ja loomult katseprogramm, mida rakendatakse üksnes praeguse mitmeaastase finantsraamistiku raames. Peamiseks eesmärgiks on katsetada järgmise mitmeaastase finantsraamistiku jaoks uuenduslike rahastamisviise. Sellise ajaliselt piiratud

katseprojekti puhul oleks täieliku mõjuhinnangu tegemine ebaproportsionaalne ja tekitaks algatuse loomuga kokkusobimatuid viivitusi.

Lisaks on algatuse ulatus ja mõju piiratud. Selle eelarve on üksnes 115 miljonit eurot, mis pärineb täielikult ELi praegusest eelarvest kaitsetööstuse ja kosmosega seotud programmidele eraldatud vahendite sisemisest ümberjaotamisest. See ei tekita liikmesriikidele ega ELi eelarvele täiendavat finantskoormust ning selle mõju piirduv kaitsevaldkonna sidusrühmadega, sealhulgas uuenduslike VKE-de ning idu- ja kasvufirmadega.

Programm keskendub vajadustele, mis on kindlaks tehtud sidusrühmade ulatusliku kaasamise ja analüüside käigus. Vajadust kiiremate toetusmehhanismide, väiksema halduskoormuse ja suurema riskitaluvuse järele on poliitika hindamisel ja sidusrühmadega konsulteerimisel järjepidevalt dokumenteeritud, mis annab kavandatud lähenemisviisile kindla tõendusbaasi.

4.1 Mõju riigivalitsemisele ja eelarvele

Määruse eelnõus sätestatud meetmete kohaldamisel ei ole täiendavat mõju riigivalitsemisele ja eelarvele.

Algatuse eelarve on 115 miljonit eurot, mis kaetakse täielikult praeguse mitmeaastase finantsraamistiku vahendite sisese ümberjaotamise kaudu. Eesti sissemakset ELi eelarvesse see ei mõjuta. Vahendid saadakse olemasolevatest kaitsetööstuse ja kosmosega seotud programmide ja fondidest, täpsemalt Euroopa Kaitsefondist, Euroopa kaitsetööstuse programmist ja ELi kosmoseprogrammist. Eelarvepaketiiga püütakse ühest küljest mitte mõjutada liialt olemasolevaid programme ja teisest küljest tagada programmi üheaastase rakendusaja jooksul kaitseinnovatsiooni edendamiseks vajalike vahendite täielik ärakasutamine. Programm on kujundatud nii, et see vastaks selliste VKE-de ning uuenduslike idu- ja kasvufirmade täheldatud rahastusvajadustele, kes arendavad kujunemisjärgus ja murrangulisi kaitseotstarbelisi tooteid ja vastavat tehnoloogiat, saavutamaks käegakatsutavat mõju ja võimaldades toetada kaitsesektori ettevõtete kasvu ning uuenduslike kaitselahenduste kasutuselevõttu liikmesriikides.

Vahendite ümberjaotamine ei mõjuta negatiivselt olemasolevate programmide eesmärgi ja rakendamist, kuivõrd nende raames võetud kulukohustused ja kavandatud tegevused saavad kavakohaselt jätkuda. Ümberjaotamine on kavandatud nii, et säiliks praeguste programmide tõhusus, ning samal ajal saaks käesoleva sihitatud algatusega toetada kaitseinnovatsiooni. Programmi raames antavast liidu toetusest saaksid enamikul juhtudel kasu samad üksused, kellele on suunatud muud kaitse- ja kosmoseprogrammid, kuid sihistatumalt ja kiiremini. See on eriti oluline Euroopa Kaitsefondi suhtes, mille eesmärgi käesolev algatus täiendab. Aga ka Euroopa kaitsetööstuse programmi puhul tulevad ümberjaotatavad vahendid eelarve sellest osast, mis oli algselt eraldatud peamiselt VKE-de jaoks kehtestatud meetmete toetamiseks, nii et rahastuse väljamaksmine programmi „Agile“ kaudu võimaldab liidul anda tulemuslikku ja mõjusat toetust samasse sihtrühma kuuluvatele toetusesaajatele. Programmist kosmosevaldkonna kujunemisjärgus ja murrangulistele kaitselahendustele antava toetuse mõju kandub üle ka ELi kosmoseprogrammile ja turvalise ühenduse programmile, aidates sel viisil kaasa ka liidu kosmosepoliitika eesmärkide saavutamisele.

4.2 Mõju riigi julgeolekule ja rahvusvahelistele suhetele

Programmil „Agile“ on positiivne mõju riigi julgeolekule ja rahvusvahelistele suhetele. Programmi suunis kiiremale innovatsioonile ja avatus VKE-dele ning uuenduslikele idu- ja kasvufirmadele suurendab liikmesriikide relvajõudude tehnoloogilist eelist. Samuti suurendab selliste kaitseotstarbeliste toodete ja kaitsetehnoloogia tarnete kerksust ja kindlust kogu liidus.

4.3 Mõju majandusele

Programm „Agile“ toob kaasa eeldatavalt positiivsed majanduslikud mõjud. Programm pakub rahastamise võimalusi kaitsevaldkonna projektidele, mis võimaldavad arendada kaitseotstarbeliste toodete arendamist, tootmist ja testimist Eestis. See omakorda avaldab positiivset majanduslikku mõju. Kuivõrd programm on suunatud VKE-dele, toetab see eelkõige just Eesti ettevõtjaid - Eestis tegutsevatest ettevõtetest 99,9% on VKE-d².

Programm „Agile“ loob ka aluse jätkata Euroopa Konkurentsivõime Fondi raames järgmise Euroopa Liidu mitmeaastase finantsraamistiku perioodil kaitsevaldkonnas EL investeringute tegemist, millel on samuti eeldatavalt positiivne rahaline mõju.

4.4 Mõju keskkonnale

Piiratud eelarve ja lühiajalisuse tõttu ei ole meetmetele koostatud põhjalikku keskkonnamõjude hindamist. Küll aga võimaldab programm toetada olemasolevate toodete ja tehnoloogiate uuendamist, pikendades nende eluiga ja muutes need säästlikumaks. Programm toetab arenevate lahenduste väljatöötamist, mis põhinevad tsiviiltehnoloogia integreerimisel ja kohandamisel kaitse eesmärkidesse. Kuna tsiviilsektoris on keskkonnanõuded sageli rangemad, võib selline tehnoloogiasu kaasa aidata säästvamate lahenduste jõudmisele kaitsetööstusesse.

Programmis väljatoodud meetmete kohaldamisel on kaudne, kuid positiivne mõju ressursitõhususele. Programmi fookuses on küll kiire innovatsioon ja kaitsevalmidus, aga olemasolevate süsteemide ajakohastamine ja kestlikumaks muutmine on oluline lisandväärtus. Programmi elluviimisel ei ole märkimisväärt lisakoormust keskkonnale, kuna see tugineb olemasolevale digitaristule ega sea uusi diginõudeid, mis hoiab ära digitaalse keskkonna jalajälje kasvu.

5. Eesti seisukohad ja nende põhjendused

5.1 Eesti toetab programmi „Agile“ eesmärke kiirendada kaitsevaldkonna innovatsioonitsükleid, soodustada sihitatult murranguliste ja kulutõhusate tehnoloogiate kasutuselevõttu ning tugevdada väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (VKE) rolli kaitseinnovatsioonis. Samuti peame oluliseks VKE-de lõimimist laiemalt Euroopa kaitsetööstusbaasi tarneahelatesse. Eesti peab oluliseks, et programmi raames katsetatavad uued lähenemisviisid, mis lähtuvad liikmesriikide vajadustest, kujuneksid aluseks ka Euroopa Liidu järgmise mitmeaastase finantsraamistiku kaitsetööstusprogrammide väljatöötamisel ja rakendamisel.

Selgitus: Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on selgelt näidanud vajadust kiirendada kaitsevõime arendamist ning muuta kaitsetööstuse innovatsioonitsükleid senisest oluliselt lühemaks. Edu lahinguväljal sõltub nüüd muuhulgas võimest arendada, testida ja võtta kasutusele uusi tehnoloogiaid ning kulutõhusaid lahendusi. Programmi „Agile“ käivitamine on seega oluline samm toetamiseks liikmesriikide ja Euroopa kaitsetööstusettevõtete kohanemist kiiresti muutuva julgeolekukeskkonnaga. Euroopa kaitsevaldkonna VKE-de, sealhulgas iduettevõtete ja kasvufirmade püsiv struktuurne probleem on lõhe eduka innovatsiooni ja selle tegeliku kasutuselevõtu vahel liikmesriikide relvajõududes. Selle ületamiseks peab programm lähtuma liikmesriikide ja NATO tegelikest prioriteetsetest kaitsevajadustest ning toetama lahenduste kasutuselevõttu ka Euroopa kaitsetööstuse peatöövõtjate ja esmaste alltöövõtjate seas. Leiame, et Euroopa-ülene lähenemine toetab ka Eesti riigi pingutusi eksperimenteerimise ja innovatsiooni rakendamisel ning aitab ühtlasi kaasa meie kaitsetööstusettevõtete rahvusvahelisele edule.

Toetame, et lisaks arendus- ja testimistegevustele toetab programm „Agile“ ka selle raames arendatud toodete ühist hankimist liikmesriikide poolt. See tagab ettevõtetele stabiilse ja pikaajalise nõudluse ning võimaldab liikmesriikidel saavutada mastaabisäästu. Kuigi programmi „Agile“ rahastatakse käesoleval eelarveperioodil olemasolevate ELi kaitseprogrammide rahastuse ümberjagamise kaudu, esitletakse programmi ka teatava katsekeskkonnana Euroopa Konkurentsivõime Fondi (EKF) 2028-2034 loomise ettepanekus esitletavatele lahendustele. Eesmärk on praegusel MFFi perioodil töötada kiirelt välja ja

² Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused, 2012 - EIS

katsetada praktikas asjakohaseid lahendusi, kuni hakkavad tööle 2028.-2024. aasta MFFis ettenähtud mehhanismid. Eesti toetab programmi „Agile“ tegevuste jätkamist Euroopa Konkurentsivõime Fondi raames järgmise Euroopa Liidu mitmeaastase finantsraamistiku perioodil, arvestades seejuures asjakohaselt pilootprogrammi rakendamisel saadud õppetunde. See aitab tagada, et Euroopa kaitseinnovatsiooni ökosüsteem muutub püsivalt avatumaks ja liikmesriikide vajadustele paremini vastavaks.

Täiendavalt eelistame, et programm keskenduks konkreetsemalt murrangulistele tehnoloogiatele, arvestades väikest eelarvemahtu ning eesmärki jõuda paari aastaga kaasaegsetes sõjapidamistes uute lahenduste rakendamisele. Seda arvesse võttes sobib meile määruises laiema definitsiooni väljatoomine, mis aitab jätta suurema avatuse teiste tehnoloogiate ja lahenduste kaasamiseks tulevikus.

5.2 Eesti toetab programmi „Agile“ tegevuste kavandamisel eraldi tähelepanu pööramist testimisega seotud väljakutsetele ning koostöö edendamisele lõppkasutajatega. Sealjuures on oluline, et programm võimaldaks rahastada tegevusi, mis hõlmavad kaitseväge kui lõppkasutaja osalemist testimisel ja valideerimisel. Lisaks peame oluliseks, et kaitseinnovatsiooni tõhustamisel oleks eesmärgina selgelt väljatoodud rahvusvahelise koostöö edendamine ning kaasa aitamine avatud Euroopa kaitseturu kujundamisele. Eestile on oluline, et fondist oleksid abikõlblikud ka tootearenduse skaleerimise tegevused.

Selgitus: Eesti jaoks on selge prioriteet testimisvõimaluste laiendamine, sealhulgas rahvusvahelisel tasandil, ja nende kujundamine sidusaks ökosüsteemiks. Programmi „Agile“ raames kavandatavad tegevused toetavad seda eesmärki, aidates luua terviklikku keskkonda, kus kaitsevaldkonna innovaatilised lahendused lähtuvad lõppkasutaja vajadustest ning liiguvad tõhusalt ettevõteltelt lõppkasutajateni testimiseks ja valideerimiseks. Määruse eelnõu kohaselt on võimalik rahastada ka tegevusi, mis hõlmavad kaitseväge kui lõppkasutaja osalemist testimisel ja valideerimisel. Eesti seisab selle eest, et see jääks määrusesse alles, täpsemaks on võimalik minna tööprogrammi kokkuleppimisel.

Seetõttu peame oluliseks, et nii määrus kui ka selle alusel loodav tööprogramm võimaldaksid suunata rahastust lõppkasutajapoolse testimise läbiviimiseks ning sõjalise ekspertiisi kaasamiseks toote arendus- ja innovatsioonitsükli erinevates etappides. See aitab luua eeldused tihedamaks koostööks ja usalduse tekkeks kaitsetööstuse ja lõppkasutajate vahel ning toetab kvaliteetsemate ja operatiivsetele vajadustele paremini vastavate lahenduste valmimist kooskõlas Euroopa kaitsevalmidus 2030 eesmärkidega³.

Väike- ja keskmise suurusega ettevõtted ning iduettevõtted on Euroopa kaitseinnovatsiooni ökosüsteemi oluline osa, kuna just nemad toovad turule uusi tehnoloogiaid ja paindlikke lahendusi, eriti sellistes kiiresti arenevates valdkondades nagu autonoomsed süsteemid, tehisintellekt ja küberturvalisus. Samas on nende ligipääs rahastusele ja suurtele rahvusvahelistele projektidele sageli piiratud võrreldes suurte tööstusettevõtetega, eelkõige keerukate taotlusprotsesside, suure omafinantseeringu nõude ning konsortsiumite struktuuri tõttu. Selletõttu on meile oluline, et programm „Agile“ oleks selles valdkonnas toetav ning aitaks kaasa uute sünergiate loomisele. Kuivõrd programm „Agile“ on suunatud VKE-dele, toetab see eelkõige just Eesti ettevõtjaid.

Määruse eelnõu praegusel kujul aitab tugevdada Euroopa kaitsetööstuse arendamise horisontaalseid väärtusi nagu rahvusvaheline koostöö ettevõtete vahel ning kujundada Euroopa ühist kaitseturgu. Teiseks peame oluliseks, et fondist on abikõlblikud ka tootearenduse skaleerimise tegevused. See toetab innovaatiliste kaitselahenduste jõudmist tööstusliku tootmise ja kasutuselevõtuni. Eesti soovib on, et neid eesmärke määruse eelnõus ei lahjendataks.

5.3 Eesti peab oluliseks, et programm „Agile“ toetaks lahendusi, mis lähtuvad Euroopa idatiiva riikide kaitse vajadustest ning Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja õpitundidest.

³ JOIN(2025) 120 final - White Paper for European Defence – Readiness 2030 ja JOIN(2025) 27 final - JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL AND THE COUNCIL - Preserving Peace - Defence Readiness Roadmap 2030.

Selgitus: Eesti jaoks on oluline, et Ukraina sõja praktilised kogemused kajastuksid ka Euroopa kaitsetööstuse arendustegevustes. See eeldab tihedat koostööd Ukrainaga nii kaitsetööstuse kui ka võimearenduse tasandil ning lahenduste arendamist, mis vastavad reaalsele operatiivsele vajadusele. Seetõttu peame oluliseks, et programmi „Agile“ prioriteedid lähtuksid Euroopa idatiiva riikide julgeoleku vajadustest ning Ukraina sõja õpitundidest ning keskenduks nii mehitamata õhusõidukite süsteemidele ja tehnoloogiatele kui laiemalt uuenduslike tehnoloogiate rakendamisele konventsionaalsete võimete kõrval ja nende võimendamiseks. Seda toetab määruse eelnõus võimalus Ukrainal programliga assotsieeruda. Määruse eelnõu ei too küll konkreetset esile idapiiri riikide vajadusi, kuid selle laiemad eesmärgid ja selle kiire elluviimine on meie vajadustega kooskõlas. Detailsemaks on võimalik minna programmi loodavas tööprogrammis – soovime, et selles toodaks välja ka piirkonna väljakutseid.

5.4 Eesti peab oluliseks, et programmi „Agile“ rahastustingimuste ja tööprogrammi kujundamisel arvestatakse Euroopa Liidu väiksemate liikmesriikide eripärasid ettevõtete kaasamisel, et toetada piirkondlikku kaitsevalmidust ning seeläbi panustada Euroopa Liidu kui terviku julgeolekusse.

Selgitus: Peame vajalikuks, et Euroopa Liidu kaitsealgatused lähtuvad vajadustest tagada tasakaalustatud ja julgeolekupoliitikas mõjus rakendamine kogu kontinendi ulatuses terviklikult. Väiksematel liikmesriikidel, sh Eestil, on sageli piiratum ligipääs suuremahulistele rahastusmeetmetele ning väiksem institutsionaalne võimekus konkureerida suurte liikmesriikide kaitsetööstuse ettevõtetega. Määruse eelnõus ettenähtud kiirendatud ja lihtsustatud menetlus toetavad eelmainitud tõkete ületamist. Seetõttu on oluline, et „Agile“ tööprogrammi kujundamisel arvestada nende eripäradega, mis aitavad vältida turutõrkeid ja toetavad kaitsetööstuse mitmekesisemat arengut Euroopa Liidus.

5.5 Eesti toetab programmi „Agile“ mitmekesisist ja paindlikku rahastamismudelit. Samas rõhutame, et rahastamisvormid peavad olema selged, lihtsad ja läbipaistvad ning eelkõige suunatud praktilise väljundi saavutamisele.

Selgitus: Eesti hinnangul peaks programm tuginema eeskätt toetustele ja hangetele, kusjuures prioriteediks tuleb seada lahenduste jõudmine hankesse ja reaalsesse kasutusse. See tähendab, et rahastamisinstrumentid peavad olema üles ehitatud viisil, mis toetab selget liikumist arendusest operatiivse kasutuseni, sealhulgas läbi eelhanke- ja innovatsioonihangete mehhanismide. Eesti hinnangul täidab määruse eelnõu juba neid eesmäärke piisavalt, kuid on oluline tagada, et neist juhitudakse ka programmi „Agile“ rakendamisel ning programmi õpitunnid kanduvad üle ka järgmise Euroopa Liidu eelarveperioodi kaitsetööstusprogrammidesse.

Toetused on Eesti hinnangul sobivaim instrument varajase faasi teadus- ja arendustegevuse, prototüüpimise ning kõrge riskiga innovatsiooni toetamiseks, eriti VKE-de ja idufirmade kaasamisel. Samal ajal on kriitilise tähtsusega, et edukad projektid ei jääks arendusetappi, vaid liiguksid edasi testimise, valideerimise ja lõppkasutajate poolt kasutuselevõtuni.

Arvamuse saamine ja kooskõlastamine

Seisukohad on kooskõlastatud Siseministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga. Arvamust ja ettepanekuid on palutud täiendavalt Eesti Kaitse- ja Kosmosetööstusliidult. Esitatud arvamusi on seletuskirja koostamisel arvesse võetud.